

**ODONTOGEN XAVFSIZ O'SMALAR VA ULARNING ATROFDAGI SUYAK
TO'QIMASIGA TA'SIRI**

Mirzaraximov Sayfullo Fayzullo o'g'li

Central Asian Medical University Yuz jag' jarrohligi va xirurgik stomatologiya odinatori

<https://doi.org/10.5281/zenodo.23053761>

Annotatsiya. *Odontogen xavfsiz o'smalar jag' suyaklarida rivojlanib, atrofdagi suyak to'qimasiga turli darajada ta'sir qiladi. Ba'zilari sekin o'sib, suyakni bosib kengaytiradi, boshqalari esa infiltrativ o'sish tufayli kortikal qatlamni eritadi va tish ildizlarini so'rib yuboradi. Ameloblastoma va odontogen miksoma kabi o'smalar suyak destruksiyasini kuchliroq keltirib chiqaradi, odontoma esa asosan mexanik bosim orqali tishlar siljishiga sabab bo'ladi.*

Bu o'zgarishlar klinikada yuz asimetriyasi, tishlarning qimirashi va chaynash funksiyasining buzilishi bilan namoyon bo'ladi. Maqolada odontogen xavfsiz o'smalarining suyak to'qimasiga ta'sir mexanizmlari, rentgenologik ko'rinishlari va klinik oqibatlari haqidagi hozirgi bilimlar umumlashtirilgan.

Kalit so'zlar: *odontogen o'sma, xavfsiz o'sma, suyak destruksiyasi, ameloblastoma, odontoma, kortikal kengayish, ildiz rezorbsiyasi, jag' suyaklari.*

Kirish.

Jag'dagi odontogen o'smani ko'rib, uning faqat "o'sma" ekanligini aytib qo'yish yetarli emas. U atrofdagi suyakni qanday o'zgartirayotganini tushunish muhimroq. Chunki aynan suyakdagi o'zgarishlar klinik ko'rinishni, jarrohlik hajmini va keyingi rekonstruksiya zarurligini belgilaydi. Ba'zi o'smalar sekin-asta suyakni ichkaridan kengaytirib, yuzning shaklini o'zgartirib yuboradi. Boshqalari esa suyakni eritib, kortikal plastinkani yupqalashtiradi yoki hatto teshadi.

Bu jarayonlar bemorga sezilmasdan boshlanadi. Ko'pincha tish og'rig'i yoki yuzdagi noaniq shish bilan kelgan bemorda rentgen yoki KT da katta o'zgarishlar aniqlanadi. Shu bois odontogen xavfsiz o'smalarining suyak to'qimasiga ta'sirini bilish diagnostika va davolash rejasini to'g'ri tuzish uchun zarur.

Asosiy qism

Odontogen xavfsiz o'smalarining suyakka ta'siri asosan ikki xil mexanizm orqali amalga oshadi: ekspansiv o'sish va infiltrativ destruksiya. Ekspansiv o'sishda o'sma atrofdagi suyakni bosib, uni asta-sekin kengaytiradi. Kortikal qatlam yupqalashadi, ba'zan "tuxum qobig'i" kabi qalinlashib, keyin yupqalashib ketadi. Bu holat ameloblastomaning ba'zi shakllarida, AOT da va katta odontomalarda kuzatiladi. Bemor yuzidagi asimetriyani sezadi, lekin og'riq bo'lmasligi mumkin.

Infiltrativ o'sishda esa o'sma hujayralari suyak oraliqlariga kirib boradi va uni eritadi.

Konvensional ameloblastoma va odontogen miksoma shu tarzda o'sadi. Ular suyakning trabekulyar tuzilmasini buzadi, kortikal plastinkani teshadi va ba'zan yumshoq to'qimalarga chiqib ketadi. Rentgenogrammada noaniq chegarali yoritilishlar, "asal uyasi" yoki "pufakchali" ko'rinishlar paydo bo'ladi.

Tish ildizlariga ta'sir alohida ahamiyatga ega. Ameloblastoma va ba'zi boshqa o'smalar ildizlarni so'rib yuboradi (rezorbsiya). Bu tishlarning qimirashiga, ba'zan esa ularning o'z-o'zidan tushishiga olib keladi.

Odontoma esa ko'proq tishlarning chiqishiga to'sqinlik qiladi yoki ularni siljitadi.

Compound odontoma atrofida tishlar siljishi, complex odontoma esa ba'zan suyak ichida katta massani hosil qilib, atrofdagi tuzilmalarni bosadi.

Sementoblastoma ildiz bilan chambarchas bog'langani uchun ildizni o'rab oladi va suyakka bosim o'tkazadi. Bu o'sma odatda pastki jag'ning molar sohasida joylashadi va suyakning lokal qalinlashuviga sabab bo'ladi. Klinik oqibatlar turlicha. Kichik o'smalar uzoq vaqt sezilmasdan qolishi mumkin. Katta o'smalar esa chaynash funksiyasini buzadi, yuzning estetikasini buzadi, ba'zan nervlarga bosim o'tkazib, paresteziya keltirib chiqaradi. Pastki jag'da o'sma pastki chegara yoyini yupqalashtirsa, patologik sinish xavfi ortadi. Yuqori jag'da esa o'sma gaymor bo'shlig'iga o'sib kirishi mumkin.

Rentgenologik va KT tekshiruvlari bu o'zgarishlarni aniq ko'rsatadi. Oddiy panoramik rentgenogramma dastlabki ma'lumot bersa, CBCT yoki KT o'smaning suyak ichidagi haqiqiy chegaralarini, kortikal teshilishlarni va ildiz rezorbsiyasini batafsil ko'rsatadi. Bu ma'lumotlar jarrohlik usulini tanlashda hal qiluvchi ahamiyatga ega.

O'zbekiston klinikalarida ham bu o'zgarishlar kuzatiladi. Mahalliy tadqiqotlar ameloblastoma va boshqa odontogen o'smalarining suyak destruksiyasi bilan kechishini, ularning yosh va jins bo'yicha tarqalishini o'rganib, diagnostik yondashuvlarni takomillashtirishga hissa qo'shmoqda.

Xulosa

Odontogen xavfsiz o'smalar atrofdagi suyak to'qimasiga befarq emas. Ular suyakni kengaytiradi, eritadi, ildizlarni so'radi va tishlar siljishiga sabab bo'ladi. Bu ta'sir o'smaning turiga, o'lchamiga va o'sish xususiyatiga bog'liq. Ameloblastoma va miksoma kabi o'smalar destruktivroq, odontoma esa asosan mexanik ta'sir ko'rsatadi. Suyakdagi o'zgarishlarni to'g'ri baholash – to'g'ri tashxis va optimal jarrohlik yondashuvning asosidir. Shuning uchun har bir odontogen o'sma holatida suyak holatini diqqat bilan o'rganish kerak.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Abdukhalik-zade N.Sh. Odontogenik o'simta patologiyasining genomik asoslari: molekulyar diagnostikadan shaxsiylashtirilgan davolashgacha. Monografiya. – Toshkent Davlat Tibbiyot Universiteti, 2026.
2. Yuldashev A.A., Saparbayev M.Q. Bolalarda odontogen jag' kistalarini zamonaviy osteoplastik materiallar bilan davolash usullarini takomillashtirish. – Toshkent Davlat Stomatologiya Instituti.
3. Bobonazarov N.X. Bolalarda odontogen jag' kistalarini kompleks davolashni takomillashtirish. PhD dissertatsiya. – Toshkent Davlat Stomatologiya Instituti.
4. Toshkent Davlat Stomatologiya Instituti. Odontogen o'smalar. Ameloblastoma, odontoma, tsementoma, odontogen fibroma. Klinikasi, tashxisi, davolash. O'quv-uslubiy materiallar.
5. Jilonov A.A., Noraxmadov B.T. Yuz-jag' jarrohligi. Darslik. – Toshkent, 2018.
6. Raximov Z.K. Yuz-jag' jarrohligi fanidan o'quv-uslubiy majmua. – Buxoro, 2019.
7. Odontogenic Tumors of the Jaws. StatPearls. NCBI Bookshelf, 2023.
8. Surgical management of odontogenic myxomas: A case series. PMC.
9. Surgical management of ameloblastoma. Review of literature. PMC.
10. Mayo Clinic. Jaw tumors and cysts – Symptoms, causes, diagnosis and treatment.
11. The World Health Organization Classification of Odontogenic Lesions (2022-edition).

12. Benign Odontogenic Tumours. Springer Nature.
13. A network meta-analysis assessing radical and conservative surgical approaches for solid/multicystic ameloblastomas. Scientific Reports, 2023.
14. New diagnostic molecular markers and biomarkers in odontogenic tumors. PMC.